

**Узагальнення
нотаріальної практики засвідчення справжності підписів на документах
нотаріусами Кіровоградської області протягом 2017 року**

Здорове функціонування нашої держави пов'язане не лише з утвердженням і забезпеченням базових принципів та цінностей, а й з формуванням та вдосконаленням системи інститутів, які практично реалізують фундаментальні цілі та завдання. За таких обставин, виняткової ваги набувають питання діяльності та розвитку тих інститутів, що безпосередньо пов'язані із забезпеченням, охороною, захистом прав та свобод людини і громадянина. Одним з таких інститутів є, поза всяким сумнівом, нотаріат.

Нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Зокрема, засвідчення справжності підпису на документах є досить поширеною в нотаріальній практиці дією. Суть якої полягає в тому, що нотаріус лише підтверджує, що підпис на певному документі зроблено саме тією особою, яка звернулась до нотаріуса.

Так, за наслідками проведених планових комплексних перевірок організації нотаріальної діяльності приватних та державних нотаріусів Кіровоградської області протягом 2017 року за період 2015-2017 роки та за наслідками проведеної цільової перевірки Головного територіального управління юстиції у Кіровоградській області за період роботи з 01.01.2016 – 02.10.2017 з питань дотримання вимог Закону України «Про нотаріат», порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства, відділом з питань нотаріату Головного територіального управління юстиції у Кіровоградській області підготовлено узагальнення нотаріальної практики засвідчення справжності підписів на документах.

Узагальнення мають на меті виявлення характерних помилок та недоліків при вчиненні нотаріусами нотаріальних дій, їх ґрунтовний аналіз, визначення шляхів для їх усунення та недопущення в подальшому.

Протягом 2017 року Головним територіальним управлінням юстиції у Кіровоградській області здійснено 73 планових комплексних перевірок, з яких 9 перевірок державних нотаріальних контор, 1 перевірка державного нотаріального архіву та 63 перевірки приватних нотаріусів.

Як свідчить проведений відділом з питань нотаріату Головного територіального управління юстиції у Кіровоградській області аналіз, всього нотаріусами Кіровоградської області за 2017 рік засвідчено справжність підписів на 53561 (за 2016 рік– 44391) документах:

- державними нотаріусами – 2490 за 2017 рік (2554– за 2016 рік);
- приватними нотаріусами – 51071 за 2017 рік (41837– за 2016 рік).

До основних особливостей засвідчення справжності підпису на документах належить те, що:

- засвідчення справжності підпису можливе лише на документах (що виключає можливість засвідчення справжності підпису на копіях документів, а також на будь-яких об'єктах, що не є документами);

- зміст документа не повинен суперечити закону (див. коментар до ст. 75 Закону України «Про нотаріат»);

- документ не повинен мати характеру угоди;
- документ не повинен містити у собі відомостей, що порочать честь і гідність людини.

На угоді може бути засвідчена справжність підпису особи, що підписалась за іншу особу, яка не могла це зробити власноручно внаслідок фізичної вади, хвороби або з інших поважних причин.

Нотаріус засвідчуючи справжність підпису, не посвідчують факти, викладені у документі, а лише підтверджує, що підпис зроблено певною особою.

Нотаріальна дія щодо засвідчення справжності підпису регламентується:

1. Законом України «Про нотаріат» від 02.09.1993 № 3425-ХІІ (статті 78-79) (далі – Закон);

2. Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Міністерства юстиції України 22.02.2012 № 296/5 (зі змінами відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 04.12.2017 № 3851/5)(далі–Порядок);

3. Правилами ведення нотаріального діловодства, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5 (зі змінами відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 17.03.2015 № 381/5) (далі – Правила).

Засвідчення справжності підпису на документах - це нотаріальна дія, тому при її вчиненні нотаріуси повинні дотримуватися загальних правил, визначених Законом та Порядком, зокрема:

- не допускається вчинення нотаріальної дії у разі відсутності осіб – її учасників або їх уповноважених представників. При вчиненні нотаріальної дії нотаріуси встановлюють особу учасників цивільних відносин, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії;

- встановлення особи здійснюється за паспортом громадянина України або за іншими документами, які унеможливають виникнення будь-яких сумнівів щодо особи громадянина, який звернувся за вчиненням нотаріальної дії (паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, дипломатичний чи службовий паспорт, посвідчення особи моряка, посвідчення члена екіпажу, посвідка на проживання особи, яка мешкає в Україні, національний паспорт іноземця або документ, що його замінює, посвідчення інваліда чи учасника Великої Вітчизняної війни, посвідчення, видане за місцем роботи фізичної особи). При цьому варто пам'ятати, що посвідчення водія, особи моряка, інваліда чи учасника Великої Вітчизняної війни, посвідчення, видане за місцем роботи фізичної особи, не можуть бути використані громадянином України для встановлення його особи під час укладення правочинів;

- особа віком до 16 років встановлюється за свідоцтвом про народження за умови підтвердження батьками (одним з батьків) того, що ця особа є їх дитиною;

- документи, за якими встановлено особу громадянина, в інтересах якого вчиняється нотаріальна дія, чи його представника або представника юридичної особи, повертаються особам, що їх подали. У реєстрі для реєстрації нотаріальних дій записуються назва документа, серія, номер, дата його видачі і найменування установи, яка його видала. Копія цього документа долучається до справ нотаріуса;

- у випадку звернення представників юридичних осіб до нотаріуса з метою засвідчення справжності підпису на документах, нотаріус перевіряє обсяг цивільної правоздатності юридичних осіб, а також повноваження їх представників;

- стаття 92 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 № 435-IV, передбачає, що юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої

органи, які діють відповідно до установчих документів та закону. Орган чи особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи виступає від її імені, зобов'язана діяти в інтересах юридичної особи, добросовісно і розумно та не перевищувати своїх повноважень. Тому, нотаріуси при посвідченні правочинів зобов'язані з'ясувати не лише цивільну правоздатність юридичної особи, а й її цивільну дієздатність;

- з метою створення єдиної практики та недопущення порушення прав та законних інтересів осіб, які звертаються за вчиненням нотаріальної дії, нотаріуси вправі витребувати від підприємств, установ і організацій відомості та документи, необхідні для вчинення нотаріальної дії;

- про здійснення засвідчення справжності підпису нотаріус вчиняє посвідчувальний напис.

Відповідно до Правил, справжність підпису засвідчується за такими зразками посвідчувальних написів:

1. про засвідчення справжності підпису одного з подружжя (колишнього подружжя) на заяві про згоду на відчуження або придбання майна (форма №44 додатку 25 Правил);

2. про засвідчення справжності підпису фізичної особи на документах (форма № 64 додатку 25 Правил);

3. про засвідчення справжності підпису фізичної особи, яка діє на підставі довіреності, на документах (форма № 65 додатку 25 Правил);

4. про засвідчення справжності підпису на документі з одночасним письмовим перекладом тексту документа нотаріусом (форма № 66 додатку 25 Правил);

5. про засвідчення справжності підпису на документі, вчиненого одночасно з перекладом тексту документу перекладачем (форма № 67 додатку 25 Правил);

6. про засвідчення справжності підпису на афідевіті з додатками (форма № 68 додатку 25 Правил);

7. про засвідчення справжності підпису представника юридичної особи на документі (форма № 69 додатку 25 Правил);

8. про засвідчення на документах справжності підпису неповнолітньої дитини, яка діє за згодою одного з батьків (піклувальника) (форма № 70 додатку 25 Правил);

9. про засвідчення справжності підпису фізичної особи, що підписалась за іншу особу, яка внаслідок фізичної вади, хвороби тощо не може власноручно підписатися (форма № 71 додатку 25 Правил);

10. про засвідчення справжності підпису перекладача (форма № 73 додатку 25 Правил).

За результатами проведених перевірок встановлено окремі порушення нотаріусів при засвідченні справжності підпису особи на документах, зокрема:

-порушення вимог статті 34 Закону заяви, на яких нотаріусами засвідчується справжність підпису, викладаються не на спеціальних бланках нотаріальних документів. Так, частиною 2 статті 34 Закону передбачено, тексти договорів, заповітів, довіреностей, свідоцтв, актів про морські протести та протести векселів, перекладів у разі засвідчення нотаріусом вірності перекладу документа з однієї мови на іншу, заяв, на яких нотаріусом засвідчується справжність підпису, за винятком тих примірників, що залишаються у справах нотаріуса, а також дублікатів нотаріальних документів, викладаються на спеціальних бланках

нотаріальних документів. Зразок, опис, порядок витрачання, зберігання, обігу та звітності спеціальних бланків нотаріальних документів установлюються Кабінетом Міністрів України;

-порушення вимог підпункту 4.2. пункту 4 глави 1 розділу II Порядку при посвідченні правочинів про відчуження спільного майна подружжя нотаріусами долучаються заяви-згоди, на яких справжність підпису не засвідчені нотаріально;

-при засвідченні справжності підписів осіб на заявах нотаріусами не завжди зазначається дата складання документа, чим порушуються вимоги пункту 6.6 Правил;

-дописки і виправлення, зроблені у тексті посвідчувального напису, не застерігаються нотаріусом, який вчиняв нотаріальну дію, після посвідчувального напису і не скріплюються його підписом і печаткою із зазначенням дати, чим не дотримано вимоги пункту 6.16 Правил;

-при засвідченні справжності підпису декількох осіб на одному документі проставляється один реєстровий номер, чим порушуються вимоги пункту 7.19 Правил;

-загальною помилкою нотаріусів є недотримання вимог пункту 7.32 Правил, оскільки при здійсненні запису щодо засвідчення справжності підпису на заяві у графі 5 реєстру не зазначається кому направлена така заява. Таким чином, відсутня можливість ідентифікувати документ без перекручень викладених у ньому відомостей, чим не дотримуються також вимога пункту 7.35 Правил;

- та інші.

Аналіз нотаріальної практики дозволяє умовно поділити нотаріальну дію щодо засвідчення справжності підпису на документах, зважаючи на її окрему специфіку, на три напрями:

1) засвідчення справжності підпису на заявах (подружжя (колишнього подружжя) про згоду на відчуження або придбання майна; про виїзд дітей за кордон; про прийняття спадщини; про відмову від прийняття спадщини тощо);

2) засвідчення справжності підпису на документах юридичних осіб (протоколи, картки зі зразками підписів для банківських установ, статuti, протоколи загальних зборів товариств тощо);

3) засвідчення справжності підпису перекладача.

Так, питання щодо порядку засвідчення справжності підпису перекладача на перекладі тексту документа є особливо актуальним, оскільки останнім часом в місті Кропивницький зустрічались непоодинокі випадки засвідчення нотаріусами справжності підпису перекладача на іноземних офіційних документах, які не належним чином легалізовані.

Так, в кожному конкретному випадку при отриманні іноземних офіційних документів для засвідчення справжності підпису перекладача, нотаріус має перевірити:

- чи підлягає цей документ легалізації;
- який спосіб легалізації необхідно застосувати;
- кваліфікацію перекладача.

На даний час поширені два види легалізації: консульська легалізація та апостилювання документів. Неналежність легалізації, як правило, проявляється у відсутності апостилю на відповідних документах. Апостиль – це спеціальний штамп, який проставляється на офіційних документах, що надходять від держав – учасниць Конвенції 1961 року, яка набула чинності для України 22.12.2003 року.

Країни-учасники Конвенції, скасували легалізацію документів та залишили спрощену процедуру – проставлення апостилю компетентним органом держави, в якій документ складений. Він засвідчує справжність підпису особи під документом і автентичність відбитку печатки або штампа, якими скріплено відповідний документ.

Як вказано в статті 4 Конвенції, апостиль проставляється на самому документі або на окремому аркуші, що скріпляється з документом; він повинен відповідати зразку, що додається до цієї Конвенції. Однак апостиль може бути складений офіційною мовою органу, що його видає. Типові пункти в апостилі можуть бути викладені також другою мовою. Заголовок «Apostille» (Convention de la Haye du 5 octobre 1961) повинен бути викладений французькою мовою.

Принципово, що дотримання формальної процедури не може вимагатися, якщо закони, правила або практика, що діють в державі, в якій документ представлений, або угода між двома чи декількома договірними державами відмінюють чи спрощують дану формальну процедуру або звільняють сам документ від легалізації.

У свою чергу, стаття 100 Закону вказує, що документи, які складено за кордоном за участю іноземних властей або які від них виходять, приймаються нотаріусами за умови їх легалізації органами Міністерства закордонних справ України. Проте, без легалізації такі документи приймаються нотаріусами у тих випадках, коли це передбачено законодавством України, міжнародними договорами, в яких бере участь Україна.

Окремим питанням, що також потребує належної уваги є визначення кваліфікації перекладача.

Нотаріус, засвідчуючи справжність підпису перекладача, не несе відповідальності за неправильно зроблений переклад, не посвідчує факти, викладені у документі, а лише підтверджує, що підпис зроблений певною особою, та те, що кваліфікацію такої особи перевірено.

Відтак, у разі звернення особи, з метою перекладу тексту будь-якого документу, справжність підпису перекладача засвідчується нотаріально після встановлення особи у відповідності з главою 3 розділу I Порядку вчинення нотаріальних дій та перевірки кваліфікації перекладача, а саме диплому вищого навчального закладу у відповідності до певного освітньо-кваліфікаційного рівня. Надання будь-яких довідок або свідоцтв, які підтверджують факт закінчення курсів з іноземних мов, без наявності диплому про відповідну вищу освіту недопустимо, адже вказані документи не є документами затвердженого державою зразка, які підтверджують кваліфікацію спеціаліста (магістра). Професійна підготовка може підтверджуватись іноземними документами про повну вищу освіту, еквівалентність яких визнана відповідно до законодавства України (процедура нострифікації).

При перевірці кваліфікації перекладача доцільно встановлювати:

- 1) яку освіту має особа;
- 2) яка спеціальність зазначена в дипломі в залежності від року отримання диплому.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII, вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої

освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти.

Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266, визначає, що підготовка перекладачів здійснюється в рамках галузі знань «03» Гуманітарні науки за спеціальністю (напрямом підготовки) «035» Філологія.

Спеціалізацію щодо виключно перекладу, відповідно до Таблиці відповідності Переліку напрямів, за якими здійснювалася підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (Перелік 1), Переліку спеціальностей, за якими здійснювалася підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра (Перелік 2), та Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 № 1151 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 12.04.2016 № 419), мають спеціалісти (найменування спеціальності «Переклад» код спеціальності «7.02030304») та магістри (найменування спеціальності «Переклад» код спеціальності «8.02030304»).

Однак, для підтвердження своєї кваліфікації перекладач може надати нотаріусу і документи, що підтверджують спеціальну освіту з відміткою про вивчену мову (диплом встановленого зразка). При цьому варто пам'ятати, що Закон допускає можливість відмови в нотаріальному завіренні підпису перекладача в разі виникнення найменшого сумніву в його компетенції. Дані перекладача заносяться до спеціального реєстру нотаріуса, в якому перекладач ставить свій підпис.

Відмова у вчиненні нотаріальної дії регламентується статтею 49 Закону та главою 13 розділу I Порядку, про що нотаріус видає відповідну постанову. Зокрема, нотаріус відмовляє у вчиненні нотаріальної дії, якщо:

- 1) вчинення такої дії суперечить законодавству України;
- 2) не подано відомості (інформацію) та документи, необхідні для вчинення нотаріальної дії.

Висновки.

Відділом з питань нотаріату узагальнено практику засвідчення справжності підписів на документах з метою виявлення проблемних питань, знайдення шляхів їх вирішення, поширення позитивного досвіду діяльності нотаріусів та формування єдиної нотаріальної практики при засвідченні справжності підписів на документах.

Таким чином, суворе додержання вимог діючого законодавства, умов та правил, необхідних для засвідчення справжності підписів на документах, гарантує недопустимість нотаріусами порушень конституційних прав громадян при їх реалізації.

На підставі проведеного узагальнення вбачається, що більшість нотаріусів Кіровоградської області при засвідченні справжності підписів на документах дотримуються вимог чинного законодавства.

Отже, проведене узагальнення поряд з постійним самонавчанням та аналізом норм чинного законодавства і змін до нього сприятимуть підвищенню якості

нотаріальних дій, що запобігатиме виникненню судових спорів та надходженню обґрунтованих скарг.

Пропозиції.

Державним та приватним нотаріусам Кіровоградської області:

1. Неухильно дотримуватись вимог Закону України «Про нотаріат», Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5, Правил ведення нотаріального діловодства, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 22.12.2010 № 3253/5, та інших нормативних актів, що регулюють діяльність нотаріату в Україні.

2. Надавати належну оцінку поданим документам та приділяти більше уваги оформленню документів, які залишаються у справах нотаріуса.

3. Постійно підвищувати свій професійний рівень шляхом самоосвіти, участі у семінарах, які проводяться Головним територіальним управлінням юстиції у Кіровоградській області для приватних та державних нотаріусів, а також семінарів, організованих за сприяння відділення Нотаріальної палати України у Кіровоградській області.

**Відділ з питань нотаріату
Головного територіального
управління юстиції
у Кіровоградській області**

22.03.2018